

Skowronek, Jerzy

"Bułgaria i Polska 1918-1941", Eczka Damjanowa, Sofija 1983 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 76/1, 188-189

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Niektóre szkice mają z pozoru charakter przyczynków, choć rzucają nieraz nowe światło na ważną problematykę. Oto np. w artykule „Udział Jugosłowian w odsłonięciu pomnika Mickiewicza w Paryżu w 1867 roku” Durković-Jakšić wykazuje znaczenie owej uroczystości jako demonstracji jedności słowiańskiej — w zestawieniu z antypolską, panslawistyczną propagandą. *Nota bene* autor nie ukrywa kontrowersji, jakie kontakty z Polakami wywoływały w części południowo-słowiańskich działaczy, którzy spoglądali ku Petersburgowi. Płaszczyna stosunków kulturalnych w mniejszym stopniu podlegała wpływowi sporów politycznych, zaś popularność utworów Mickiewicza i kult jego osoby (zdaniem autora był on „najbardziej znanym Słowianinem i Polakiem wśród Jugosłowian”, por. s. 189) uważać trzeba za ważne czynniki jednoczące.

Znaczne są dokumentacyjne walory książki, opartej o gruntowną kwerendę wśród nieznanych polskim badaczom XIX-wiecznych czasopism serbskich i chorwackich. Autor wykorzystał też materiały rękopiśmienne do dziejów Wielkiej Emigracji, głównie ze zbiorów Muzeum Czartoryskich w Krakowie. Książkę poprzedza wstęp Zdzisława Grota, charakteryzujący dorobek naukowy autora i opisujący (niepotrzebnie chyba, zważywszy naukowy charakter wydawnictwa) sytuację ziem południowo-słowiańskich w dobie Mickiewicza.

A.S.

Eccka Damjanowa, *Byłgarija i Polesza 1918—1941*, Izdatelstwo Nauka i Izkustwo, Sofija 1983, s. 315.

Młoda historyczka bułgarska podjęła pionierski trud zanalizowania ważniejszych przejawów kontaktów polsko-bułgarskich w okresie międzywojennym i w początkach II wojny światowej. Najwięcej uwagi poświęca stosunkom politycznym i gospodarczym oraz wzajemnym zainteresowaniom opinii publicznej (w zasadzie prasy) i wybitniejszych działaczy politycznych obydwu stron (zwłaszcza — Wincenty Witos, Tadeusz Stanisław Grabowski oraz Borys Penew i Aleksander Stambolijski). Nieco mniej miejsca zajęły problemy kontaktów w sferze kultury (stanowiąc już wcześniej przedmiot badań historyków).

Dzięki solidnej kwerendzie w podstawowych zasobach kilku głównych archiwów bułgarskich oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie (można by co najwyżej rozszerzyć poszukiwania na jeszcze kilka zespołów bułgarskich polityków i twórców kultury w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym w Sofii) Damjanowa przedstawiła bardzo bogaty zestaw faktów świadczących o znacznym zainteresowaniu wzajemnymi kontaktami obu państw, zwłaszcza ze strony Bułgarii. Zaczęły się one jeszcze w okresie I wojny światowej (działalność T. St. Grabowskiego i Biuro Polskie w Sofii) i mimo burzliwych przemian wewnętrznych obu państw rozwijały się dobrze do niemieckiej agresji na Polskę w 1939 r. (Autorka sporo miejsca poświęciła tu bardzo jednoznacznym ocenom tej agresji sformułowanym przez Georgi Dymitrowa a zarazem propolskim sympatytion prasy bułgarskiej, łącznie z nielegalnym periodykiem „Robotniczesko Delo”). Współpraca Bułgarów w akcji przzerwacania Polaków na Zachód oraz próby pomocy uczonym polskim (hamowane przez rząd bułgarski) od jesieni 1939 r. do marca 1941 r. (przystąpienie Bułgarii do Paktu Trzech) zamykają ostatni — szósty rozdział monografii.

Lektura książki nie nasuwa poważniejszych zastrzeżeń. Zapewne można by jeszcze trochę wzbogacić konkretne dane i przykłady kontaktów polsko-bułgarskich, rozszerzyć i pogłębić analizę głosów prasy (zwłaszcza polskiej — różnych odcieni politycznych). Warto także zastanowić się nad modyfikacją periodyzacji

przyjętą przez Autorkę (a uwzględniającą niemal wyłącznie ewolucję w polityce zagranicznej a zwłaszcza w stosunkach międzynarodowych, choć np. stosunki gospodarcze i kulturalne rozwijały się w innym rytmie). Natomiast do wielu wartościowych składników publikacji należą szersze rozważania o opiniach polskiej prasy na temat obalenia rządu Stambolijskiego i nieudanej rewolucji w tymże 1923 r. (zaskakuje brak analogicznych rozważań na temat reakcji prasy bułgarskiej na zamach majowy w Polsce) oraz inicjatywach dyplomatycznych zmierzających do zorganizowania trwałego porozumienia państw Europy środkowo-wschodniej i krajów bałkańskich w latach trzydziestych.

Książka Damjanowej stanowi wartościowe wzbogacenie badania dziejów stosunków polsko-bułgarskich a zarazem wzajemnych relacji dyplomatyczno-politycznych Polski i krajów bałkańskich.

J.S.

Zapiskę opracowali: Andrzej Biernat (A.B.), Sławomir Gawlas (S.G.), Marek Karp (M.Kp), Małgorzata Karpińska (M.K.), Witold Rotkiewicz (W.R.), Jerzy Skowronek (J.S.), Kazimierz Stembrowicz (K.S.), Andrzej Szware (A.S.).